

מפגש

לעבודה חינוכית-סוציאלית

גיליון מיוחד בנושא:

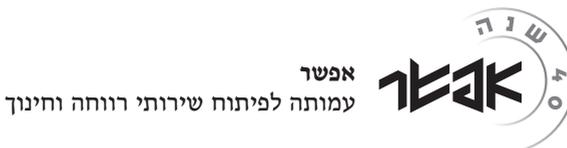
התנסות, התמכרות והחלמה:
משחקנות, הימורים וחומרים פסיכואקטיביים
בקרב ילדים, נוער וצעירים

עורכים-אורחים: פרופ' בל גבריאל-פריד ופרופ' מאיר טייכמן

כרך ל"ג • גיליון 59

טבת תשפ"ו — דצמבר 2025

יוצא לאור על ידי:

כתובת המערכת

מרים גילת, עמותת "אפשר"

טלפון 03-5026030 | דואר אלקטרוני mgilat@efshar.org.il

המערכת אינה אחראית לדעות המובאות במאמרים ובסקירות המתפרסמות בכתב העת, שהינן על דעת המחברים בלבד.

דמי מנוי לשנה (2 גיליונות) 80 ש"ח | מחיר לגיליון אחד 40 ש"ח

עמותת "אפשר"

הסניף הישראלי של האגודה הבין-לאומית לעובדים חינוכיים-סוציאליים

AIEJI – International Association of Social Educators

אתר האינטרנט www.efshar.org.il

כתב העת "מפגש" לצפייה:

באתר "אפשר": kitvei-et.efshar.org.il

באתר JSTOR: www.jstor.org/journal/mifgash

כל הזכויות שמורות — לעמותת "אפשר"

אין להעתיק ולהפיץ בדפוס, בדואר אלקטרוני, באינטרנט או בצילום את המאמרים שבכתב העת (כולם או חלקם) ללא אישור מפורש מהמערכת

עריכת לשון: אורלי צור

עריכת לשון של התקצירים באנגלית: פגי ויינריך

עיצוב: 2w-design.com

ISSN 0792-6820

רמת גן 2025

תוכן העניינים

3.....	תוכן העניינים.....
5.....	דבר העורכת – רבקה איזיקוביץ'.....
7.....	רשימת משתתפים.....
13.....	פתח דבר – בל גבריאלי-פריד ומאיר טייכמן.....
19.....	הפרעת משחקנות בקרב בני נוער: ידע אמפירי עכשווי ודרכי התערבות רלוונטיות דנה כץ.....
47.....	תובנות קליניות מתוך טיפול אינטגרטיבי בנער עם הפרעת משחקנות שירה סובול-גולדברג.....
73.....	בוגרים צעירים במסיבות טבע בישראל: צריכת חומרים פסיכואקטיביים, מזעור נזקים – עמדות והתנהגויות, תחושת ביטחון והבדלים מגדריים חגית בוני-נח, ברק שפירא, פנחס בוימל, ניר תדמור, פאולה רושקה, סטייסי שושן, יוסי הראל-פיש ואריאל כדורי.....
97.....	חויית ההחלמה ותפיסתה בקרב צעירים שחוו משבר פסיכוטי על רקע שימוש בחומרים פסיכואקטיביים דניאל רכטמן, פאולה גרבר-אפשטיין, ג'ניה קלנר ובל גבריאלי-פריד.....
125.....	מן השדה: להמר על המשפחה – נחום מיכאלי.....

סקירת ספר

I'm not alone: A teen's guide to living with a parent who has a mental illness of history of trauma by: Michelle D. Sherman & DeAnne M. Sherman.....	133
English abstracts.....	I-V

דבר העורכת

"מפגש" גאה לארח את הפרופסורים בל גבריאל-פריד ומאיר טייכמן, שניהם חברי המערכת המדעית של כתב העת, כעורכים-אורחים של הגיליון המיוחד. נושאו החשוב של הגיליון, הנמצא בתחום התמחותם, הוא "התנסות, התמכרות והחלמה בקרב ילדים, נוער וצעירים".

מאחר שכתבת המבוא המקצועי היא באחריותם, אני יכולה להרחיק בהרהורים דמיוניים ולהציב שאלה היפותטית מתריסה לפילוסוף הצרפתי בן המאה ה-18, ההוגה החינוכי-חברתי ז'אן ז'אק רוסו, מחבר הספר האייקוני "אמיל, או על החינוך" (1762) – כיצד הוא היה מציע להתמודד עם תופעה של התמכרויות בקרב ילדים ובני נוער? האם היא נראתה לו אפשרית בתמונת עולמו?

בתסריט האוטופי שהוא שרטט, הילד בא לעולם כשהוא כולו טוב, והוא דימה אותו לפרא אציל (noble savage), שצריך לגדול בתנאים טבעיים, נטולי כפייה, כאלו שיגבירו את נטייתו המולדת לחופש ויהפכו אותו ברבות הימים למבוגר עצמאי ומוסרי. החינוך צריך להיות מותאם למזגו של הילד, לאפשר לו הזדמנות להתנסות במצבים אותנטיים. רק למידה מתוך ניסיון כזה תפתח יצירתיות, חשיבה אינדיווידואלית ותחושת אחריות.

רוסו הבדיל בכתיבתו בין המגדרים והתווה מסלולים שונים לבנים ולבנות, בהתאם לאידאל הגברי והאידיאל הנשי שאליהם שאף, אך בספרו הוא התרכז בחינוך הנער אמיל. על המחנך ללוות ולהנחות את הנער בדרכו המתעצבת, ללא כל אילוץ. אם הוא סוטה מן המסלול האידיאלי הזה, הרי שהדבר תמיד באשמת הסביבה והחברה, שלא השכילו לספק לו את התנאים המיטביים להתפתחותו. במשנתו אין מקום לסנקציות או לעונשים שמטילים מבוגרים. הנער צריך להתמודד עם עונשים טבעיים (punishments naturelles) הנובעים מתוצאות מעשיו.

קוראת, אציין שהפרקטיקה האישית של רוסו בנושאי חינוך רחוקה מן התאוריה שאותה הציג, שכן הוא הפקיר את חמשת ילדיו ומסר אותם לבית יתומים זמן קצר לאחר לידתם. הוא זכה על כך ללעג ולביקורת מבני דורו. למרות הכול, תורתו מהדהדת בחשיבה החינוכית המודרנית.

חזרה לשאלת הפתיחה: כיצד היה רוסו מתייחס לנושא ההתמכרות בתרגום עקרונותיו לתקופתנו? ניתן לשער שהוא היה שם את הדגש על שינויים בסביבתו של הנער – מציע להרבות בקשרים אנושיים מעוררי אמון, לקיים אינטראקציה רציפה בינו לבין ההורים ומחנכים אהודים ולהפחית גירויים מלאכותיים; זאת מתוך רצון לסייע לצעיר להבין את המצב שבו הוא שרוי ולעודד אותו למצוא את דרכו, ללא עונשים מלאכותיים.

מהאמור לעיל עולה שהמרחק בין המאות קטן ממה שחשבנו, לפחות ברמה האידיאית.

קריאה מהנה,
רבקה איזיקוביץ'
עורכת ראשית

רשימת משתתפים

עורכים-אורחים

פרופ' בל גבריאל-פריד, ראשת בית הספר לעבודה סוציאלית וראשת המעבדה לחקר תמכרויות והחלמה, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל אביב

פרופ' מאיר טייכמן, אמריטוס בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל אביב

כותבי מאמרים

פרופ' חגית בוני-נח, ראשת החוג לקרימינולוגיה, אוניברסיטת אריאל; חברת ועד אילסם – החברה הישראלית לרפואה וטיפול בהתמכרויות

פנחס בוימל, עובד סוציאלי, יו"ר עמותת אקספט (ACPT); מתאם טיפול ומחקר במרכז חוסן שערי נפש, המרכז הרפואי שערי צדק

פרופ' בל גבריאל-פריד

ד"ר פאולה גרבר-אפשטיין, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל אביב

פרופ' יוסי הראל-פיש, ראש תכנית המחקר הבינלאומי על בריאותם ורווחתם של בני נוער, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

פרופ' מאיר טייכמן

ד"ר אריאל כדורי, ראש תחום פיתוח ידע, הרשות הלאומית לביטחון קהילתי, המשרד לביטחון הפנים

דנה כץ, דוקטורנטית לפסיכולוגיה, אוניברסיטת אלטא, אטבוש לוראנד (ELTE Eötvös Loránd University), הונגריה

נחום מיכאלי, עובד סוציאלי, מנהל תחום התמכרויות, עמותת "אפשר"

ד"ר שירה סובול-גולדברג, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש לואיס וגבי וייספלד, אוניברסיטת בר-אילן

ג'ניה קלנר (M.S.W), בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל אביב

ד"ר פאולה רושקה (M.D), מנהלת המחלקה לטיפול בהתמכרויות, משרד הבריאות

דניאל רכטמן (M.S.W), בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת תל אביב

ד"ר סטייסי שושן (M.D), מנהלת רפואית, מרפאה לטיפול בהתמכרויות, שירותי בריאות כללית

ד"ר ברק שפירא, האגף לאכיפה ופיקוח, משרד הבריאות

ניר תדמור, פרויקט "חוף מבטחים"; מנהל הכשרות והדרכות, "אימפולס" – מרכז קליני אינטגרטיבי

סקירת ספר

פרופ' מאיר טייכמן

עמותת "אפשר" הוקמה בשנת 1981 על ידי אנשי מקצוע בכירים בתחומי החינוך והרווחה, במטרה לחזק ולמסד את העשייה והעיון בשדה העבודה החינוכית-סוציאלית בישראל, בדגש על ייזום והפעלה של תוכניות לטיפול בילדים ובני נוער במצבי סיכון השוהים במסגרות חוץ-ביתיות ובקהילה ולרווחתם.

התחומים המרכזיים של פעילות העמותה

ילדים ובני נוער במצבי סיכון

מרכזי הגנה ("בתי לין") לילדים ונוער נפגעי התעללות מינית או פיזית: המרכזים מעניקים סיוע מידי ותמיכה ראשונית לילדים וילדות, נערים ונערות בגילים 3-18 שחוו ונפגעו מהתעללות מינית, פיזית, נפשית או הזנחה קשה, ולבני משפחותיהם. המרכזים הוקמו ביוזמת משרד הרווחה, ג'וינט ישראל ועמותת "אפשר" ובשיתוף עם משרתת ישראל, משרד המשפטים, משרד הבריאות, הרשויות המקומיות וקרן שוסטרמן. עמותת "אפשר" מפעילה את המרכזים מאז הקמתם.

במרכזי ההגנה פועלים אנשי מקצוע מומחים (עובדים סוציאליים לחוק הנוער, חוקרי ילדים ונוער, רופא ילדים, עורך דין וצוות הנהלה), העוסקים בהערכה, חקירה ואבחון של ילדים ונוער נפגעי עבירות התעללות, כך שתהליך התמיכה והליווי נעשה בזמן קצר ובאותה המסגרת.

העמותה פיתחה מערך הסברה ותוכניות מותאמות תרבות להנגשת השירות לאוכלוסיות מגוונות, כגון המגזר החרדי והמגזר הערבי.

השירות הפסיכולוגי חינוכי (שפ"ח) בחולון: סיוע בקידום הסתגלותם התקינה של תלמידים במערכות החינוכיות השונות על ידי התערבות פסיכולוגית. השירות מופעל ע"י העמותה עבור עיריית חולון.

מרכזים לגיל הרך במגזר הערבי: העמותה הקימה ומפעילה מרכזים הכוללים פעילות מגוונת לילדים ולמשפחותיהם.

היחידה לטיפול בנפגעי אלכוהול והימורים ומשכחותיהם

- < משנת 1991 מפעילה העמותה בכל רחבי הארץ מסגרות לטיפול בנפגעי אלכוהול, הימורים ושאר התמכרויות התנהגותיות.
- < התוכנית הטיפולית כוללת שיחות פרטניות, השתתפות בקבוצות טיפוליות, אבחון וליווי פסיכיאטרי. לנפגעי הימורים הטיפול כולל גם ליווי וייעוץ כלכלי.
- < בנוסף, מעמידה העמותה את הטיפול והסיוע לנפגעים העקיפים, אלו החיים לצד המכור, כתחום מועדף ומעניקה לבני המשפחה סל שירותים רחב הכולל שיחות פרטניות, הדרכת הורים, קבוצות תמיכה וקו חם לייעוץ מרחוק.

למידע נוסף ויצירת קשר:

<https://hitmakruyot.efshar.org.il>

טל: 03-6733228

דוא"ל: efsharrg@netvision.net.il

פרסומים בתחום העבודה החינוכית-סוציאלית

- העמותה מפיקה באופן שוטף כתבי עת וביטאונים הכוללים ידע עדכני ומופצים בקרב אנשי מקצוע להעשרה ולהתמקצעות:
- < "מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית": כתב עת שפיט בין-תחומי המפרסם מאמרים עיוניים ומחקרים העוסקים בתחום החינוכי-טיפול-חברתי, בדגש על ילדים, בני נוער וצעירים במצבי סיכון בחברה רב-תרבותית בישראל.
- בשגרת עבודתו "מפגש" משלב גיליונות המוקדשים לנושא מיוחד, בשיתוף עם עורכים-אורחים המומחים בתחום. עם הוצאתם של הגיליונות הייחודיים נערך כנס השקה – "מפגש חי".
- < "אפשר – ביטאון לעובד החינוכי-סוציאלי", המהווה במה לאנשי השדה בנושאים מרכזיים שעיימם הם מתמודדים בעבודתם היום-יומית. מתפרסמים בו פעילויות המתבצעות במסגרות חוץ-ביתיות ובקהילה בקרב ילדים ובני נוער במצבי סיכון, במטרה להפיץ את הידע המצטבר – "חוכמת השדה" – גם באמצעות כנסים וימי עיון. נוסף על כתבי העת, העמותה מוציאה לאור גם ספרים מקצועיים.

לצפייה ומידע נוסף: <https://kitvei-et.efshar.org.il>

פעילות בין-לאומית

- עמותת "אפשר" מייצגת את ישראל בהנהלת הארגון הבין-לאומי לעובדים חינוכיים-סוציאליים (AIEJI) וחברה בארגון הפנימיות הבין-לאומי FICE. למידע נוסף: www.efshar.org.il

כתב העת "מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית"

גיליונות בנושאים מיוחדים

- < התנסות, התמכרות והחלמה: משחקנות, הימורים וחומרים פסיכואקטיביים בקרב ילדים, נוער וצעירים (ל"ג 59, דצמבר 2025)
 עורכים-אורחים: פרופ' בל גבריאל-פריד ופרופ' מאיר טייכמן
- < ילדות דיגיטלית: מקומם של המדיה הדיגיטליים בחייהם של ילדים ובני נוער (ל' 55, דצמבר 2022)
 עורכת-אורחת: פרופ' נלי אליאס
- < מפגשים טיפוליים וחינוכיים רגישי תרבות (כ"ט 53, יוני 2021)
 עורך-אורח: פרופ' אביהו שושנה
- < מניעת אובדנות בקרב מתבגרים וצעירים כ"ח 51-52, יוני-דצמבר 2020)
 עורכים-אורחים: פרופ' ענת ברונשטיין קלומק ופרופ' גיל זלצמן
- < תרבות הפנאי של ילדים, נוער וצעירים בישראל (כ"ז 48, דצמבר 2018)
 עורכים-אורחים: ד"ר טלי היוש ופרופ' מאיר טייכמן
- < זיכרונות ילדות מוקדמים: נרטיבים מעצבים בדיאלוג בין תיאוריה, טיפול ויישום (כ"ה 45-46, יוני-דצמבר 2017)
 עורך-אורח: ד"ר אמיתי המנחם
- < לקויות למידה והפרעות קשב: תאוריה, מחקר ומדיניות (כ"ב 39, יוני 2014)
 עורכת-אורחת: פרופ' מלכה מרגלית
- < ילדים ובני נוער בהשמה חוץ-ביתית בישראל (כ 36, דצמבר 2012)
 עורכים-אורחים: פרופ' ענת זעירא, ד"ר שלהבת עטר-שוורץ ופרופ' רמי בנבנישתי
- < חיים על הגשר: בין חינוך הגירה ורב-תרבותיות (כ 35, יוני 2012)
 עורכת-אורחת: פרופ' רבקה איזיקוביץ'

◀ נוער לסבי, הומוסקסואלי, טרנסג'נדר וביסקסואלי (להט"ב): התבגרות, זהות וסיכון בתוך חברה הטרנסקסואלית (י"ט 33, יוני 2011)
 עורך-אורח: ד"ר גידי רובינשטיין

◀ ילדים ונוער מתמודדים עם לחץ במציאות הישראלית: גישה סלוטוגנית במחקר ובמעשה (י"ח 31, יוני 2010)
 עורכת-אורחת: פרופ' שפרה שגיא

◀ עבודה חינוכית-טיפולית עם בני נוער בסיכון ובמצוקה (י"ז 29, יוני 2009)
 עורכת-אורחת: ד"ר נורית לוי

◀ המעבר לבגרות של צעירים במסגרות חוץ-ביתיות: לקראת היציאה והשנים שאחרי (ט"ז 28, דצמבר 2008)
 עורכים-אורחים: ד"ר ענת זעירא ופרופ' רמי בנבנישתי

◀ התנהגויות סיכון ממכרות: סמים, אלכוהול, הימורים וגלישה באינטרנט בקרב ילדים ובני נוער (ט"ו 26, דצמבר 2007)
 עורך-אורח: פרופ' מאיר טייכמן

◀ אלימות במערכת החינוך (י"ד 23, יוני 2006)
 עורכים-אורחים: פרופ' רמי בנבנישתי, דר' מונא חורי-כסאברי ופרופ' רון אבי אסטור

◀ תיאוריית ההתקשרות (Attachment Theory) (י"ג 21, יולי 2005)
 עורכים-אורחים: פרופ' מריו מיקולינסר וד"ר אטי ברנט

באתר jstor

לצפייה בגיליונות
 "מפגש"